

32 Omzien

“Ik moet je wel laten delen in mijn gedachten, want dan pas worden ze mijzelf duidelijk.” Het is een zin uit een brief van Dietrich Bonhoeffer aan Eberhard Bethge. Hij verblijft in de gevangenis in Tegel, het is 8 mei 1944.¹

Bonhoeffer worstelt met essentiële levensvragen en weet dat hij alleen antwoorden daarop zal vinden als hij zijn gedachten deelt met zijn vriend.

Als ik aan een blog begin te schrijven is daar altijd al een langdurig en intensief denkproces aan vooraf gegaan. Heel vaak is een blog een reflectie op gedachtewisselingen met andere mensen, in het bijzonder met Louise. Daardoor is dat schrijven zélf meestal in enkele uren klaar. Als ik begin weet ik hoe ik zal eindigen. Vervolgens drijft de pen mij voort. Als ik de blog heb voltooid, volgt een tijd waarin de tekst rijpt: er verandert daarna meestal nog heel wat, zonder dat de essentie wordt aangetast.

Nu is dat alles niet zo. Mijn gedachten tuimelen over elkaar heen, mijn schijnbaar stabiele stemming is aan voortdurende wisselingen onderhevig. Ik schrijf deze blog omdat ik je wel moet laten delen in mijn gedachten, want dan pas worden ze mijzelf misschien duidelijk. Ik weet niet hoe mijn blog zal eindigen. Ik zal het zien!

Misschien is het ook de tijd van het jaar. Nog even en dan wisselt de tijd. Juist nu zijn er momenten van *omzien* naar wat is geweest, meer dan anders – voor wie niet?

Voor Louise en mij zijn de uren waarin de nacht nadert heel vaak ook de uren waarin we samen omzien. We herinneren onszelf en elkaar er dan aan hoe we gelukkig mogen zijn met ons gezin, met Robert en Jente, Jesper en Lenart. Hoe we samen met hen kunnen genieten van het goede van het leven en er dan in slagen om goede herinneringen aan Martijn én verdriet omdat hij niet meer bij ons is daarin een plaats te geven. Het gemis in het heden maakt zijn verleden steeds betekenis- en waardevoller.

Misschien is dát wel onze gezamenlijke levenskunst die we nu leren: het levensgevoel waarin blijheid en droefheid, een lach en een traan, genieten van schoonheid en treuren om het gemis, om de verwoestende breuk in ons bestaan, juist sámen gaan en vormgeven aan ons bestaan.

Het verdriet slijt niet, de lach is niet minder dan voorheen. Ze kunnen het – geloof ik – sámen wel goed vinden in onze hoofden en harten. Zou het kunnen zijn dat wij meer dan ooit van schoonheid genieten, meer dan ooit gevoed worden door de inspiratie van andere mensen, omdat daarin oók ons verdriet om het gebroken leven zijn plaats heeft?

Misschien schrijf ik wel onbegrijpelijke taal over ons levensgevoel, waarvan ik wel zeker weet dat velen die geplaaagd zijn door een onherstelbaar leed, zich daarin toch herkennen. Hoe moet ik ánders uitdrukking geven aan ons dubbelzinnig bestaan?

Schreef Martijn ook over dat dubbelzinnig leven van geluk en pijn tijdens een vakantieweek met mij in 2011, zomaar in een notitieboekje dat in onze camper lag: “Hoe moet ik uitdrukking geven aan het levensgevoel dat mij deze week overmeesterde?”²

Er is nog een wonder dat ik met je wil delen: hoe wij ervaren dat mensen in liefde naar ons *omzien*. Hoe we samen met hen momenten van grote nabijheid ervaren, in gesprekken, door te zwijgen omdat dan beter geluisterd kan worden, door samen naar muziek te luisteren, samen te eten en te drinken; door een mail, een telefoongesprek, een hand, een kus. Het geheim van *omzien* is ook, dat het uiteindelijk niet aan plaats en tijd, noch aan direct contact gebonden is. Wij zijn verbonden met al die mensen, waarvan we weten dat Martijn, ons gezin, wij een plek in hun hart hebben, en zij in het onze. Omzien naar de ander, het is een stille kracht die doet leven.

In ons dubbelzinnig leven van geluk, vreugde, plezier en verdriet, is er nog een gevoel: onze *onmacht*.
Ida Gerhardt vertelt daarover.

In het nauwelijks te vatten levensgevoel dat wij nu tot het onze leren maken, willen wij in liefde omzien.

Omzien naar hen, die getroffen zijn door pijn, door verdriet, door een levensbedreigende ziekte, door onmacht; door angst voor de dood van een geliefde, voor de toekomst – want hoe?

Niets is sterker dan de liefde.

Dit – weet ik nu – wilde ik je vertellen, met je delen.

¹ Zie blog 24: *Morele moed*. De brief van Bonhoeffer staat in *Verzet en Overgave, brieven en aantekeningen uit de gevangenis*, blz. 238, en verder. Het is een 'sleutelbrief' waarin Bonhoeffer zoekt naar een nieuwe vorm van christen-zijn in deze wereld: leven zonder religie.

² Zie blog 23: *Het levensgevoel*

11-12-2015

Reactie? Klik [hier](#)

naar website/weblog? klik